Tevessül Hakkındaki Hadîslerin Tahriçleri – 7. Bölüm

BEŞİNCİ HADİSİN TAHRİCİNİN İLK BÖLÜMÜ >>>

5. HADİS'E YAPILAN İTİRAZLAR VE CEVAPLAR

Bu hadis için, itirazcılara vereceğimiz cevapların, hakkı arayanlara faydalı olacağını umuyoruz. Tevfîk sadece Allah'tandır. [1]

İTİRAZ

İmam Buhârî, "**Târihü'l-Kebir**"inde, Mâlik'i zikrediyor. **Mâlik ed-Dâr** hakkında, ne bir cerh, ne de bir ta'dil zikretmiyor. Bunu, bazıları ta'dil olarak anlıyor; meçhûl de demiyor. Fakat bir şey söylememesi, onun nezdinde meçhûl olduğuna işaret etmesidir, buna işaret ediyor.

Aynen **İbn Ebî Hâtim**'in "**el-Cerh ve't Ta'dil**" kitabında yaptığı, o ravi kendi nezdinde meçhûl olabilir, ama bir başkası onun hakkında bir tercüme biliyor olması ihtimaline karşılık, hüküm verir gibi konuşmazlar, ya susar ya da bilmiyoruz derlerdi, bu, bilen varsa getirsin demektir. Ya da fîhi cehâle/ onda cehalet var, derlerdi.

Elbani'nin yaptığı gibi, **İbn Ebî Hâtim**'den naklederken, ihtiyatlı konuşmuş, İbn Ebî Hâtim, onda cehalet olduğuna işaret etmiş, diyerek nakil ediyor, bu ihtiyatı **Elbani**'de de görüyoruz. Ama bunu anlamazdan geliyorlar.

CEVAP

1- İtirazcı, bunu ta'dil anlayan "bazıları" dediği kimselerden tek bir isim bile vermiyor. Veremez; çünkü onlardan öyle diyen kimse yok. Düşük bir iftira… Oysa onlar, bu ravinin ta'dilini **et-Târîhü'l-Kebîr**'de zikredilme-sinden değil, başka yerlerden bulup söylüyorlar.

2- İmam Buhârî, Târihü'l-Kebir'inde, Mâlik'i zikrediyor. Mâlik ed-Dâr hakkında, ne bir cerh, ne de bir ta'dil zikretmiyor. Bunu, bazıları ta'dil olarak anlıyor; meçhûl de demiyor. Fakat bir şey söylememesi, onun nezdinde meçhûl olduğuna işaret etmesidir, derken ya sözü geçen kitabı hiç görmediğini veya okumadığını yahut da yalan söylediğini ele veriyor. Çünkü İmam Buhârî (rahimehullah), bu eserinde, bir çok sika râvî hakkında cerh ve ta'dîlden hiç söz etmemektedir.

Şayet bu kişi, -kitabı tamamen veya kısmen okumak şöyle dursun- bir baksaydı, **Mâlik İbnu İyad**'ın hemen önünde ve ardında yer alan ve **Buhari**'nin Sahih'indeki birtakım rivayetlerin senetlerini süsleyen sika râvilerde hiçbir cerh ve ta'dili zikretmediğini görecekti.

Sadece "Mâlik"lerden birkaç tanesini buraya alalım;

Mâlik İbnu Evs el-Hadesân

Bu zât, **İbnu Hacer**'e göre Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'yi görmüş (ve mücerred rüyeti Sahâbî olmak için yeterli görenler nezdinde bir sahâbî) ise de,[2] Buhârî'ye göre sahâbî değildir ve onun hakkında cerh de, ta'dil de zikretmemiştir;[3] **Zehebî**, "**el-Kâşif**"inde onun sahâbî olup olmadığına temas etmeyerek, **Kütüb-i Sitte**'nin tamamının râvisi olduğunu işaretlemiştir.[4]

Mâlik İbnu Süayr İbni'l-Hıms Ebû Muhammed

Buhârî, Müslim, **Tirmizî**, **Nesâî** ve **İbnu Mâce**'nin de râvîlerinden olan bu zât hakkında "**A'meş**'den (hadîs) işitti" sözünden başka bir şey söylemedi (ve işaret ettiğimiz gibi, ondan Sahih'inde rivayet yaptı.) [5]

Mâlik İbnu İsmâîl Ebû Gassân en-Nehdî

İmâm Buhârî, Kütüb-i Sitte'nin tamamının rivâyetini aldığı bu ravi hakkında, "**Züheyr İbnu Muâviye**'den (hadis) işitti ve (219)'da öldü" demekten başka bir söz sarf etmedi. Zehebî "hüccettir", İbnu Hacer de "sikadır", "mutkindir" dedi.[6]

Mâlik İbnu Âmir Ebû Atıyye el-Hemedânî

İbnu Mâce hâriç, Kütüb-i Sitte'nin tamamının râvisi olan bu zât hakkında İmâm Buhârî, bu eserinde hiçbir cerh ve ta'dil ifadesi kullanmamıştır.[7] Böylesi raviler, **et-Târîhu'l-Kebîr**'de istemediğiniz kadar fazladır. O halde utanma hissi henüz ölmemiş olan bir kimse, nasıl olur da "lakin bir şey söylememesi, onun nezdinde meçhûl olduğuna işaret etmesidir" diyebilir?

3- İtirazcı "lakin bir şey söylememesi, onun nezdinde meçhûl olduğuna işaret etmesidir" dedikten sonra, ne dediğinin farkında olmayan bir sarhoş gibi, bu sözü ile alakası olmayan, aksine onu yıkan bir doğruyu anlamadan kopyalamak suretiyle "Aynen **İbni Ebî Hâtim**'in el-Cerh ve't Ta'dil kitabında yaptığı gibi, o ravi kendi nezdinde meçhûl olabilir, ama bir başkası onun hakkında bir tercüme biliyor olması ihtimaline karşılık hüküm verir gibi konuşmazlar, ya susar yada bilmiyoruz derlerdi, bilen varsa getirsin demektir, bu, ya da fîhi cehâle/onda cehalet var, derlerdi"

İtirazcı bunu demekle, kendisiyle çelişkiye düşüyor ve bunun bile farkında olmadığını ortaya koyuyor. Kendisi "meçhul olduğuna işaret etmek" ile "onda cehalet vardır"ı "aynen" kelimesiyle ifade ettiğine göre, onunla ne konuşulacak?

İTİRAZ

Elbani'nin yaptığı gibi, İbni Ebî Hâtim'den naklederken ihtiyatlı konuşmuş, İbni Ebî Hâtim onda cehalet olduğuna işaret etmiş, diyerek naklediyor. Bu ihtiyatı Elbani'de de görüyoruz, ama bunu anlamazdan geliyorlar.

CEVAP

Elbani nerede hangi ihtiyatı gösterdi? Yok öyle bir şey! Elbani ne söy-
lediyse, tamamen gelişigüzel ve ilmi ölçüleri alt üst edecek bir tarzda ko-

nuşmuştur.

Nitekim allame muhaddis **Mahmud Saîd Memduh** bakınız ne diyor:

Hâlbuki Elbânî (meseleyi hakikatinden) uzaklaştırdı, hadis kaidelerine muğâyir davrandı ve **et-Tevessül**'de (120-121) Mâlik ed-Dâr adâleti ve zaptı bilinmeyen bir râvîdir dedi.

Buna dâir Elbânî şunu delil getirmektedir:

İbnu Ebî Hâtim, ondan (Mâlik'ten), Ebû Sâlih'ten başka bir râvî zikretmedi. Bunda da, onun meçhul olduğunu ifade etmek vardır. Bunu -hıfz ve ıttılâının genişliğine rağmen- Ebû Hâtim'in kendisinin onun hakkında tevsik zikretmemesi de teyid etmektedir. Böylece meçhullük üzere kalmış oldu. (Elbânî) sonra da, **Hâfız Münzirî** Mâliku'd-Dâr rivayetinden bir kıssa getirdi, sonra da 'Mâlik ed-Dâr'ı tanımıyorum' dedi. **Heysemî** de (**Mecmau'z-Zevâid**)'de böyle söyledi, diyerek teyit etti. (Elbânî'nin sözü makamın gerektirdiği bir kısaltmayla son buldu.)

İbnu Ebî Hâtim'in babası Ebû Hâtim'den bir râvi için "meçhullük" hakkında naklettiği, dikkatli ve ihtiyatlı sözler şöyle dursun, kesin sözlerin bile birçoğunun doğru olmadığı, başka kaynaklara da müracaat edilmesi gerektiği, muhakkık âlimler tarafından ifade edilmektedir. Meselâ;

İbnu Hacer, **Fethu'l-Bârî** Mukaddime'sinde, "**el-Hakem İbnu Abdillah el-Basrî**" hakkında şöyle dedi:

İbnu Ebî Hâtim, babasından bunun "meçhul" olduğunu nakletti.

(İbnu Hacer diyor ki) Ben derim ki; kendisinden dört sika ravinin rivayet ettiği ve **ez-Zühlî**'nin sika kabul ettiği bir kimse meçhul olmaz.

İbnu Hacer, "**Abbâs el-Kantarî**" hakkında şöyle dedi:

İbnu Ebî Hâtim babasından (Ebû Hâtim'den), bu ravinin "meçhûl" olduğunu nakletti. Ben (İbnu Hacer) derim ki: Eğer zatının meçhûl olduğunu kastettiyse, ondan Buhârî, **Mûsâ İbnu Hilâl** ve **Hasen İbnu Alî el-Ma'merî** rivayet etmiştir. (Dolayısıyla bu hüküm doğru değildir.) Eğer hâlinin bilin-mezliğini kastetmiş ise, **Ahmed İbnu Hanbel**'in oğlu Abdullah onu sağlam gördü ve: "Babama sordum da, onu hayr ile yâd etti" dedi. (Dolayısıyla hali de meçhûl değildir.)

İmâm Süyûtî, "**Tedrîbü'r-Râvî**"de: Sahihayn'de bulunan ve **Ebû Hâtim**'in "meçhûl" bulduğu râvîlerden bir kısmını zikreder. Mesela "**Ahmed İbnu Âsım el-Belhî**'yi Ebû Hâtim'in "meçhûl" bulduğunu, ama İbnu Hibbân'ın onu "sika" kabul ettiğini, "**Esbât Ebû'l-Yesa**"ı Ebû Hâtim'in "meçhûl" bulduğunu, ama Buhârî'nin tanıdığını, "**Beyân İbnu Amr**"ı Ebû Hâtim'in "meçhûl" bulduğunu, ama **İbnu'l-Medînî**, İbnu Hibbân, **İbnu Adiyy** ve **Ubeydullah İbnu Vâsıl**'ın "sika" kabul ettiğini, "**el-Hüseyn İbnu'l-Hasen İbni Yesâr**"ı Ebû Hâtim'in "meçhûl" bulduğunu ama Ahmed ve başkalarının "sika" kabul ettiğini, "**Muhammed İbnu'l-Hakem el-Mervezî**"yi Ebû Hâtim'in "meçhûl" bulduğunu, ama İbnu Hibbân'ın "sika" kabul ettiğini söyledi.[8]

Şüphesiz ki İbnu Ebî Hâtim'in bir adam hakkında susması, Mâlik ed-Dâr'ın -Elbânî'nin burada anlattığı gibi- meçhûl olduğu anlamına gelmez.

İbnu Ebî Hâtim, bu râvî hakkında sustu; çünkü o, onun hakkında ne bir cerh, ne de bir ta'dîl bulmadı.

İbnu Ebî Hâtim, cerh ve ta'dîl bahisleri üzerindeki sözlerinin sonunda (1/37) şöyle demiştir:

Üstelik biz (bu kitapta), cerh ve ta'dîl bulunmayan birçok isim zikrettik ki, haklarında cerh ve ta'dîl bulunması umuduyla, kendinden ilim rivayet edilen herkesi içine alsın. Biz de böylece, bundan sonra inşallah onları da diğerlerine katarız. (Bitti.)

Öyleyse haklarında cerh ve ta'dîlin bulunmaması, onların meçhûl olması demek değildir. Çünkü meçhûl olmak bir cerhtir. Oysa o, bunu ne açıkça, ne de işaretle söylemedi. Hatta vakıa buna kesinlikle ters düşmektedir. İbnu Ebî Hâtim'in hakkında sustuğu nice râvî vardır ki, başka hadis imâmları, onlar hakkında cerh veya ta'dîl bulmuşlardır. Ricâl kitapları bunun misalleriyle doludur. Bundan daha da fazlası, İbnu Ebî Hâtim'in cerh ve ta'dilde itimat ettiği Ebû Hâtim, birçok sahâbî hakkında "Meçhûldür" tabirini açıkça kullanmıştır. Hâfız, bunu **et-Tehzîb**'de (3/357) açıkça ifade etmiştir.

4- İbnu Ebî Hâtim'in el-Cerh ve't-Ta'dîl'inden bihaber olan bu şahıs, bilgiçlik taslayayım derken bilgisizliğini işte böylece ele vermiştir.

İTİRAZ

İmam Münziri ve Heysemî, onu tanımıyoruz diyorlar. Yani bu, zaptını, hıfzını, rivayetteki tesebbütünü tanımıyoruz demektir. Çünkü Malik ed-Dâr'ın tabiinden olduğu ve adaleti yönünden güvenilir olduğu maruf, lakin zaptı, hıfzı maruf değil, hıfzı hiçbir imam tarafından tevsik olunmamış.

CEVAP

1- Var ama siz gözünüzü kapatıyorsunuz. Birçok hadîs usûlü kaidesinden sika olduğu anlaşılan ve **İbnu Sa'd**, **Halîlî**, **İbnu Kesîr**, İbnu Hacer ve birçoklarının açık ifadeleriyle veya bunların lazımıyla tevsik edilmiş olan bir zatı "kimse tevsik etmedi" demek, bu meseleyi bilmediğini gösterir.

2- İmâm Münzirî ve Heysemî onun "mechûl olduğu"nu değil, "onu tanımadıkları"nı söylüyorlarsa da, bu iki ifade arasındaki farkı bazıları anlamaz veya anlamazdan gelirler.

3- "Maruf"luğu sadece adalete hasretmeyi nasıl becerebildiğiniz, merak edilesi ve şaşılası bir şey!… Hâlbuki **Hâfız Ebû Ya'lâ el-Halîlî** "**el-İrşâd**"da (1/313) şöyle dedi:

Mâlik ed-Dâr Ömer (radıyallâhu anhu)'in âzâdlı kölesi, eski bir tâbiî, üzerinde itifâk edilen ve tâbiûn'un övdüğü bir kimsedir.

4- Tâbiûnun büyüklerinden olan bir ravinin zabt'ı bilinmese bile, bu İmâm Buhârî'nin de dâhil olduğu cumhûra göre "sika"lığa zarar vermez.

Nitekim **İbnu Sa’d** onu “**Et-Tabakat**“ta Medîneli tâbiîlerin birinci tabakasında (6/5) zikretti ve “Ma’rûf” (iyi) olarak tanınan bir kimse olduğunu şöyledi.

5- Şayet son derece şiddetli davranılacaksa, İbnu Hibbân’ın (Onu) sika bulmasına sırt dönülecekse ve Halîlî’nin tartışmayı kesip atacak sözü üzerinde durulmayacaksa, bu zat hakkında en çok söylenilebilecek söz, dört sika imâmın ondan rivâyeti ve bilhassa sahâbenin imâmlarının ona güvenmeleri ile zâhiren âdil bir kimse olmasıdır. Bu sebeple -en düşük bir hâlde ve son derece bir şiddetli davranmaya rağmen- tâbiûnun mestûrlarından olmaktan çıkmayacaktır. Hâlbuki imamlar, onların rivâyetlerini kabûl etmişlerdir.

İbnu Salah, Mukaddime’sinde (145’te) şöyle demiştir:

Birçok meşhûr hadis kitabında, çok eskide kalmış ve gizli hallerinden haberdar olmanın imkânsız olduğu, bir çok râvî hakkındaki amelin, mestûrun rivâyetinin kabul edilmesi görüşüne benzemektedir. Allah en iyisini bilir. (Bu çeşit) mestûr’un rivâyetinin kabulüne dair olan delillerin en büyüklerinden biri de, Buhârî ve Müslim’in onların hadislerini kabul etmeleridir.

Zehebî, “**el-Mîzân**“da (1/556) **Hafs İbnu Buğeyl**’in tercümesinde şöyle dedi: Buhârî ve Mislim’in sahihlerinde bu türden, birçok râvî vardır ki, onları kimse zayıf kabûl etmemiştir, onlar meçhûl kimseler de değillerdir. (Bitti.)

Zehebî, yine el-Mîzân’da (3/426) **Mâlik İbnu’l-Hayr ez-Ziyâdî**’nin tercümesinde şöyle dedi: Buhârî ve Müslim’in Sahihlerinde, sika olduklarına dair, haklarında açık bir ifade kullanıldığını bilmediğimiz râviler vardır.

Cumhûrun Görüşü:

Kim âlimler topluluğunun kendisinden rivayet ettiği meşâyıhtan ise ve onların (âlimlerin) inkâr ettikleri bir rivayet getirmediyse, onunhadisi sahihtir. (Bitti.)

Ben derim ki, Mâlik İbnu’l-Hayr ez-Ziyâdî, Etbâu’t-Tâbiîn’den ve Hafs İbnu Buğeyl de onların küçüklerindendir. Onlar nerede, Ömer ve Osmân (radıyallahu anhuma) tarafından dini ve emaneti itiraf edilen ve Muhadram olan Mâlik ed-Dâr nerede?!…Buna göre, hadis imamları zikri geçen gibilerinin hadislerini sahih kabul ederlerse, Mâlik İbnu İyâd’ın hadisi mutlaka onlardan daha sahih olmalıdır. Yukarıda geçenlerden daha da fazlası, Zehebî’nin el-Mîzân’da (2/40) Rebî İbnu Ziyâd el-Hemedânî’nin tercümesinde geçen şu sözüdür: “Hiçbir kimsenin ona zayıf dediğini görmedim; O, hadisi caiz olan bir kimsedir.” (Bitti.)

(Zehebî), yine el-Mîzân’da (2/93) Ziyâd İbnu Melîk’in (veya “Mâlik”) tercümesinde şöyle dedi:

“O, mestûr bir şeyhtir; ne sika olduğu, ne de zayıf olduğu söylenmedi; o halde o, hadisi caiz olan bir kimsedir. (Bitti.)

İlâve olarak da A’meş ve tabakası gibi çok sonra gelenler Mâlik ed-Dâr’dan çok rivayet etmektedirler. Mâlik ed-Dâr gibi önceki râvîlerin gizli hallerinin tenkitçilere ulaşması imkânsız olmuştur. Görüş hususunda haberler

hüsn-i zann üzerinde kurulunca, hadis imamları onun (Mâlik'in) ve onun gibilerinin hadislerini kabul etmişlerdir.

Sehâvî, **el-Elfiye** Şerhi'nde (1/299) buna benzer bir sözü açıkça ifade etmiştir. İşte size, hadis ilimlerinde müminlerin emiri **Ebû'l-Hasen ed-Dârekutnî…** O [**Fethu'l-Muğîs**(1/298)'de geçtiğine göre] şöyle diyor: Kimden iki sika râvî rivayet ettiyse, ondan meçhullük (bilinmezlik ve tanınmazlık) kalkar ve adaleti sabit olur. (Bitti.)

İTİRAZ

Asıl söyleyeceğim şu: İmam Buharî tarihinde, bir ravinin tercümesinde onun bir rivayetini getirdiği zaman, bununla o ravinin vehnine, yani zayıflığına işaret eder ve o rivayetin o zattan sabit ve sahih olmadığına işaret eder.

CEVAP

Yukarıda da geçtiği gibi, itirazcının bu dediği, aslı olmayan, uydurma bir söz ve düşük bir bühtandır.

İTİRAZ

O imamların üslubunu anlayanlar bilir ki, bu tetebbu ve istikra (araştırma ve inceleme) ile anlaşılır ve hadis ehli âlimlerin buna nass(haber verme) etmeleri ile anlaşılır. İmam Buhari, bu rivayetin bu raviden sabit ve sahih olmadığına işaret ediyor, **Tarih**'inde bu şekilde. İmam Buhari, hadisleri ihtisar ederek muhtasaran rivayeti caiz görürdü.

CEVAP

İmam Buhari hangi sözüyle buna işaret etmiş, ne demiş?! İşaret falan yok! İmâm Buhari'ye iftiradır. Buhârî'nin hadisleri kısaltarak rivâyet etmeyi caiz görmesi ile bu meselenin ne alakası var?

İTİRAZ

Malik ed-Dâr rivayetini de Malik'in tercümesinde muhtasaran zikrediyor. Fakat dikkat edin, bunu yaparken enne lafzı ile bunu yapıyor. Oysa rivayetlerin aslında enne lafzı yoktur. Sanki Buhari enne lafzı ile inkitaya=kopukluğa işaret ediyor.

Çünkü enne inkita=isnadda kopukluk ifade eder. **İmam Ahmed**'in dediği gibi, İmam Ahmed'e soruyorlar: enne an gibi midir diye. İmam Ahmed cevaben: "hayır, enne an gibi değildir" diyor. Çünkü an, yani anane sahih de olabilir zayıf da. Ama enne inkitaya işaret eder. İmam Buharî, enne lafzı ile buna işaret ediyor.

CEVAP

İtirazcı burada da farkında olmadan bilgisizce bir itirazda bulunmuştur, Şöyle ki;

1- Hadîs usûlü okuyan talebeler bile bilirler ki, "enne"nin hükmü, hadis

ulemasının ve başka âlimlerin cumhuruna göre “an” ile aynıdır. Hâkim gibi bazılarına göre bunda icma’ vardır.

Nitekim bunu **İrâkî**, **Elfiyye**’sinin 140-145. beyitlerinde açıklar ve “doğru olanın da bu olduğu”nu, dolayısıyla aksi görüşün zayıf olduğunu beyan ederek tercih eder; şârihleri de şerhlerinde bunu etraflıca izah ederler.

2- İrâkî bu beyitlerinde, Hâfız Berdîcî’nin enne ile an’ın hükümlerinin bir olmadığı görüşünde olduğunu ifade ettikten sonra, **İbnu Salâh**’tan **Ya’kub İbnu Şeybe**’nin de aynı kanaati taşıdığını nakletti ve bu naklin doğru olmadığını, **İbnu Salâh**’ın İbnu Şeybe’nin maksadını anlamadığını söylemiştir.

3- İrâkî, İbnu Salâh’ın aynı görüşü **Ahmed İbnu Hanbel**’den hikâye etmesinin de doğru olmadığını, Elfiyye ve Şerhi’nde açıklamaktadır. Öyle ki, (**Süyûtî**’nin dediğine göre, **Hatîb el-Bağdâdî** “**el-Kifâye**“de **Ebû Dâvûd**’a varan senediyle şöyle rivayet etti:) Bir adam Ahmed İbnu Hanbel’e:

“Kâle Urve inne Âişete kâlet…” (Urve, Âişe: “ya Resûlellah!…”dedi) lafzı ile “An Urve an Âişete…” lafzı arasında bir fark var mıdır?’ diye sorunca, “Nasıl aynı olur?; aynı değildir” dedi. İbnu Salâh, bunu da yanlış anladı. Ahmed İbnu Hanbel, bu iki lafzın arasındaki farkı ancak şu sebeple gördü:

Urve birinci sözde onu Âişe (radıyallahu anhâ)’ye dayandırmadığı gibi, kıssaya da kendi kavuşmadı; rivayet bu yüzden mürsel oldu. İkinci lafızda ise, kıssayı Âişe (radıyallahu anhâ)’ye “an’ane” ile dayandırdığından isnad muttasıl/bitişik oldu.[9] Demek ki, Ahmed İbnu Hanbel’den hikâye edilen bu sözler, İrâkî’nin de dediği gibi yanlış anlaşılmış.

Şayet bunlar kitaplarda görülmediyse, kopya edilerek bilgiçlik taslanmış ve müminler kandırılmış ve: “Bizi aldatan, bizden değildir” [10] hadisinin gereğinden korkulmamış demektir. Bu çok vahim. Görüldü de böyle davranıldıysa, ilme ihanet edilmiş demektir. Bu çok daha vahim…

4- İmâm Buhârî’ye de iftirâ edilmiş.

İTİRAZ

Ondan önce de **İbni Kesir**: “isnadı sahihtir” diyor. **Nesib er- Rifai**, “**Tavassul ilâ hakikati’t-Tevessül**” kitabında İbni Hacer’in hadise sahih dediğini zannetmiş ve hadisin sahih olduğunu beyan etmiştir. Siz de bunu taklit ediyorsunuz.

CEVAP

Evet, isnâdı sahih olan her rivayet sahih olmayabilir; ama bu ancak bir küçük ihtimaldir; isnadı sahih olan her rivayet zayıftır hiç denilemez; asıl olan rivayetin de sahih olmasıdır. O halde şâz ve malûl olmak gibi arızî haller ise, ispata muhtaçtır. Dolayısıyla, aksi ispat edilmedikçe “isnadın sahih olması”ndan rivâyetin de sahih olduğu anlaşılır. Hadis âlimlerinin maksatları da -ilave olarak itirazları bulunmadıkça budur.

İTİRAZ

İbni Kesir, Malik ed-Dar hadisini Beyhakî'den isnadı ile naklediyor. Oysa **Beyhakî**'nin isnadında başka meçhul bir kişi daha var. **İbrahim ibni Ali ez-Zuhalî**. Hiçbir tercümesi yok. Yani İbni Kesir'in "sahihtir" dediği isnat, bir daha müşkil.

CEVAP

1- Mâşallah! "Tevhid İmamımız" dediğiniz **İbni Teymiyye**'nin talebelerinden, müfessir ve muhaddislerin büyüklerinden İbni Kesir'i de bir çırpıda silip atabildiğinize göre, bu hususta size diyecek fazla bir şey bulamıyorum.

2- "Beyhakî'nin isnadında başka bir meçhûl kişi daha var, hiçbir tercümesi yok!" diyebilen bu şahıs, ilm-i ricâlde ne kadar mâhir ve geniş malümât sahibi olduğunu da ispat etmiş oluyor! Dolayısıyla da Beyhakî'nin rivayetinin "müşkilâtlı" olduğuna hükmediyor. Beyhakî'nin onun meçhûl olduğunu anlamadığını geçtik diyelim; çünkü o, İbni Teymiyye kanalından gelmeyen birisidir. **İbni Teymiyye'nin talebesi İbni Kesîr** de mi anlamadı.

3- Oysa İmâm Zehebî, "**Târîhu'l-İslâm**"ında, 291 ile 300. sene arası olan taabakanın ricâlinin tercümelerini yazması esnasında, 101. râvî olarak, bu bilgisiz şahsın meçhûl dediği raviyi tanıtırken şöyle diyor:

"**İbrâhîm İbn Ali İbn Muhammed İbn Âdem**, **Ebû İshâk ez-Zühlî** [11] **en-Neysâbûrî**:

Yahyâ İbnu Yahyâ'dan, **Yezîd İbnu Sâlih**'den, **İshâk İbnu Râhûye**'den ve bir cemaatten (hadis) işitti (aldı.) Rihlette de **Alî İbnu Ca'd**, **Yahyâ el-Himmânî** ve **Ebû Mus'ab ez-Zührî**'den işitti. Ondan da **Ebû Alî Muhammed İbn Abdilvehhâb es-Sekafî**, **Muhammed İbn Sâlih İbni Hâni**, **Alî İbn Cümşâd**, **Ebû'l-Fadl Muhammed İbn İbrâhîm**, **Biş İbn Ahmed el-İsferâînî** ve bir tâife hadis rivâyet ettiler. Demek oluyor ki, meçhûlü'l-ayn değilmiş…

Hâkim şöyle dedi: **Ebû Zekeriyyâ el-Anberî**'ye ve **Ali İbn Cümşâd**'a onun hakkında sorduğumda, onun sika olduğunu söylediler. Demek oluyor ki, meçhûlü'l-hâl de değilmiş; hem de sika imiş…

(İkiyüz) doksan üçte ölmüştür. [12]

Bu bilgisiz şahsın, "meçhul bir kişi, hiçbir tercumesi yok" dediği **İbrahim İbn Ali**'nin, **Ebû Zekeriyyâ el-Anberî**, **Ali İbn Cümşâd**, "sika" olduğunu söylüyor. Bunu ondan nakleden Hâkim ona itiraz etmiyor, Hâkim'den bunu Zehebî aktarıyor ve reddetmiyor; dolayısıyla da kabûl etmiş oluyor.

İTİRAZ

İbni Hacer'e gelince, o İbni Kesir'den daha ihtiyatli konusmuş. **İbni Ebi Şeybe**'den **Ebu Salih**'e kadar olan kısmına "isnadı sahihtir" diyor. Ebu Salih'ten aşağısı için konuşmuyor. Çünkü aşağısı müşkilatlı.

CEVAP

Elinizde bu iddiaya dair en küçük ve en zayıf bir delil bile yok; varsa gösterin. Siz sadece mü'minleri kandırmaya çalışıyorsunuz.

Çünkü İbnu Hacer'in **Fethu'l-Bârî**'de şöyle demiştir:

وروى بن أبي شيبة بإسناد صحيح من رواية أبي صالح السمان عن مالك الدار / "İbn Ebî Şeybe de sahih bir isnâd ile **Ebû Sâlih es-Semmân** rivâyetinden (yolun dan) Mâlik ed-Dâr'dan rivâyet etti…[13]

Görüldüğü üzere, bu isnadın hiçbir yeri müşkilatlı değildir.

Şimdi, ilmi, aklı ve idrâki olanlar, Allah (Celle Celalühü)'ın rızâsı için söylesinler! Bu ifâdelerden Elbânî'nin anladığı mana nasıl çıkabilir?! Bu, vallahi olacak bir şey değil!

İTİRAZ

Başka bir husus, Ebû Salih'ten büyük bir halk hadis rivayet etti. Garip değil mi? Bu hadiste hiç ortağı, mutabaat edeni yok, niye? Garip degil mi? Bu rivayette A'meş'e mutabaat eden birçok isnat olması gerekirdi. Bu önemli bir süphe. Bununla birlikte A'meş tedlis yapardı. Hatta zayıflardan bile tedlis yapardı.

CEVAP

1- İsnadı sahih olan her ferd rivayeti atacaksanız. Vay başımıza gelenler! Buhari'nin Sahih'ini yakmanız gerekecek o zaman…

2- A'meş'in Tedlîsçi olması.

Bu bilgileri kısıtlı kimseler, bir yanda A'meş'in tedlisçi olduğunu, Zehebî'den ve el-Mîzân'ından, İbnu Hacer'den ve kitapları **et-Takrîb**'den, **et-Tehzîb**'den ve **Lisânü'l-Mîzân**'dan öğrenirken, öte yandan -âlimler şöyle dursun- ilim talebelerinin bile düşmeyeceği hataya düşüyorlar. Şöyle ki; A'meş her ne kadar tedlisçi ise de, işittiğini açıkça ifade etse de, etmese de hadisi burada iki sebeple makbûldür.

1. Sebep:

Tedlisçi râviler -hafiften ağıra doğru giden- yedi sekiz mertebededirler. A'meş tedlisçilerden ikinci mertebedeki tedlîsçilerin arasında zikredil-miştir.[14] Onlar da imamlıkları ve yaptıkları rivâyetlere nispetle tedlisle-rinin az olmaları yüzünden hadislerini imamların aldıkları ve sahih kitap-larda rivâyet ettikleri kimselerdir. O halde **A'meş** -işittiğini açıkça ifâde etse de, etmese de- hadisi makbûl bir kimsedir.

2. Sebep:

Biz A'meş'in hadislerinden, -üçüncü ve sonraki mertebelerdeki tedlisçiler gibi- işittiğini açıkça ifâde etmediği hadisleri kabûl etmesek de, onun hadisi burada makbûldür. Çünkü o, **Zekvân es-Semmân** olan **Ebû Sâlih**'den rivâyet etmektedir.

Zehebî, el-Mîzân'da (2/224) şöyle demektedir: (A'meş) "an" dediği zaman, buna tedlis ihtimâli girer. Ancak İbrâhîm, **İbnu Ebî Vâil**, Ebû Sâlih Semmân gibi çok rivâyet yaptığı şeyhlerinde böyle değildir. Çünkü onun bu sınıftan

yaptığı rivâyeti muttasıl/bitişik olmaya hamledilir. (Bitti.)

İTİRAZ

Peki ya Mâlik'üd-Dâr'ın zaptı, hıfzı, ezberi? Bu konuda bir tevsik yok! Adaleti var, ama zaptı yok!

CEVAP

M. Saîd Memdûh, şöyle diyor: Mâlik'üd-Dâr sikadır ve sikanın da üstündedir; üzerinde ittifak edilmiştir. tâbiûndan bir topluluk onu övmüştür.

Biz bunu birçok yolla açıklar ve ispat ederiz:

1. Yol:

Mâlikü'd-Dâr, **Ömer İbnü'l-Hattâb** (Radıyallahu anh)'ın azatlı kölesi **Mâlik İbnu İyâd**'dır.

Hâfız onu **el-İsâbe**'de (3/484) Muhadramûn arasında zikretti ve şöyle dedi:

Ebû Bekr es-Sıddîk (Radıyallahu anh)'a yetişti ve ondan işitti. Ebû Bekr, **Ömer**, **Muâz** ve **Ebû Ubeyde** (radıyallahu anhum)'den rivâyet etti. Ondan **Ebû Sâlih es-Semmân** ve iki oğlu **Avn İbnu Mâlik** ve **Abdullah İbnu Mâlik** hadis rivâyet ettiler. Sonra onun hakkındaki sözünün akabinde ondan rivâyet edenler arasında sağlam bir râvî olan Saîd İbnu Yerbû'u zikretti.

İbnu Sa'd onu Medîneli tâbiîlerin birinci tabakasında (6/5) zikretti ve "Ma'rûf"/iyi olarak tanınan bir kimse olduğunu şöyledi: (Bitti.)

Ömer onu –**El-İsâbe**'de (3/484) olduğu gibi- iyâlinin / çoluk çocuğunun kilerinde vazîfelendirdi. Osman gelince, onu (beytülmalde) taksim işine tayin etti. (Bitti.)

İbnu Sa'd'ın **Tabakat**'ında yine şu bilgi vardır: **Kadı İsmâil Alî İbnu'l-Medînî**'den rivâyetle şöyle dedi: "Mâlik, Ömer (Radıyallahu anh)'in hazinedârı idi."

Hâfız Ebû Ya'lâ el-Halîlî güzel yaptı ve **El-İrşâd**'da (1/313) şöyle dedi:

Mâlik ed-Dâr, Ömer (radıyallâhu anhu)'in âzâdlı kölesi, eski bir tâbiî, üzerinde itifâk edilen ve tâbiûn'un övdüğü bir kimsedir. (Bitti.) Onu İbnu Hibbân, es-Sikat'da (5/384) sika /sağlam kabûl etmiştir.

Bundan sonra -hadisinin sahih kabûl edilmesi için- bir kimsede daha hangi övgü aranacaktır? Şu halde bir topluluğun, husûsan da muâsırlardan ve birinci asırdan sonra asırların en hayırlısı olan tâbiûn'dan olunca, onu sika kabûl etmesi(nden sonra), onu ancak ileri gelen sikalar arasında bulacaksın. Öyleyse bu zat -Halîlî'nin ifâdelerinden de açıkça anlaşıldığı gibi- şüphe kaldırmayacak bir şeklilde kendisiyle hüccet ileri sürülmesi üzerinde söz birliği yapılmış bir kimsedir.Dindârlığının ve emâneti(gözetmesi)nin ileri seviyede olması sebebiyle de Ebû Bekr es-Sıddîk ve Ömer **İbnu'l-Hattâb** (radıyallahu anhumâ) onu işte (hazine bekçiliğinde) çalıştırmıştır.

2. Yol

Şayet son derece şiddetli davranılacaksa, **İbnu Hibbân**'ın onu sika bul-masına sırt dönülecekse ve Halîlî'nin tartışmayı kesip atacak kelâmı üzerinde durulmayacaksa, bu zat hakkında en çok söylenilebilecek söz, dört sika imâmın ondan rivâyeti ve bilhassa sahâbe imâmlarının ona güvenmeleri ile zâhiren âdil bir kimse olmasıdır. Bu sebeble -en düşük bir halde ve son derece şiddetli davranmaya rağmen- tâbiûnun mestûrlarından olmaktan çık-mayacaktır. Hâlbuki hadis imamları, onların rivâyetlerini kabûl etmişlerdir.

İbnu Salah, **Mukaddime**'sinde (145) şöyle demiştir:

Birçok meşhûr hadis kitabında, çok eskide kalmış ve gizli hallerinden haberdâr olmanın imkânsız olduğu bir nice râvî hakkındaki amelin bu (mestûrun rivâyetinin kabul edilmesi) görüş(ün)e göre olduğu benzemektedir. Allah en iyisini bilir.(Bu çeşit) mestûr'un rivâyetinin kabulüne dair olan delillerin en büyüklerinden biri de, Buhârî ve Müslim'in, onların hadîslerini kabûl etmeleridir.

Zehebî, el-Mîzân'da (1/556) **Hafs İbn Buğeyl**'in tercümesinde şöyle dedi:Buhârî ve Müslim'in Sahihlerinde bu türden birçok râvî vardır ki, onları kimse zayıf kabûl etmemiştir, onlar meçhûl kimseler de değillerdir. (Bitti.)

Zehebî, yine el-Mîzân'da (3/426) **Mâlik İbnu'l-Hayr ez-Ziyâdî**'nin tercümesinde şöyle dedi: Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde, hiçbir kimsenin sika olduklarına dair açık bir ifâde kullandığını bilmediğimiz birçok râvî vardır.

İTİRAZ

Mâlik ed-Dâr'ın meçhûlü'l-aynlık vasfı kalkmış, ama meçhûlü'l-hal (mestur) sıfatı devam etmektedir.

CEVAP

Belli ki siz, "Mechûlü'l-hâl"i de bilmiyorsunuz! Öyle ya, Mâlik ed-Dâr hakkında, alimlerin birbirlerine zıt beyanlarından söz ettikten sonra, o nasıl hala meçhûlü'l-hâl olarak kalabiliyor?!

Öyle zıt beyân da yok ya, biz faraza var sayalım. O takdirde, ya tâ'dil ağırlıklı olur da sahihin râvîsi olarak kalır, ya cerh râcih olur da zayıf bir râvî sayılır veya orta da olur da "hasenü'l-hadîs"/rivâyeti hasen olan bir râvî olur. Yani her hâlükârda hâli belli olur, "mestûr" kalmaz.

Cumhûrun görüşü şöyledir:

Kim âlimler topluluğunun kendisinden rivâyet ettiği meşâyıhtan ise ve o âlimlerin inkâr ettikleri bir rivâyet getirmediyse, onun hadisisahihtir. (Bitti.)

Derim ki, **Mâlik İbnu'l-Hayr ez-Ziyâdî**, **Etbâu't-Tâbiîn**'den ve **Hafs İbnu Buğeyl** de onların küçüklerindendir. Onlar nerede, Ömer ve Osmân (radıyallahu anhuma) tarafından dîni ve emâneti itirâf edilen ve Muhadram olan Mâlik ed-Dâr nerede?!…

Buna göre, imamlar zikri geçen gibilerinin hadislerini sahih kabûl ederlerse, Mâlik İbnu İyâd'ın hadisi, mutlaka onlardan daha sahih olmalıdır.Yukarıda geçenlerden daha da fazlası, Zehebî'nin el-Mîzân'da (2/40) Rebî İbnu Ziyâd el-Hemedânî'nin tercümesinde geçen şu sözüdür:

Hiçbir kimsenin ona zayıf dediğini görmedim; o, hadîsi câiz olan bir kimsedir. (Bitti.) Zehebî, yine el-Mîzân'da (2/93) Ziyâd İbnu Melîk'in (veya "Mâlik") tercümesinde şöyle dedi:O, mestûr bir şeyhtir; ne sika olduğu, ne de zayıf olduğu söylenmedi. O halde o, hadisi câiz olan bir kimsedir. (Bitti.)

İlâve olarak da A'meş ve tabakası gibi çok sonra gelenler, Mâlik ed-Dâr'dan çok rivâyet etmektedirler. Mâlik ed-Dâr gibi, önceki râvîlerin gizli hallerinin tenkitçilere ulaşması imkânsız olmuştur. Görüş hususunda haberler hüsn-i zann üzerinde kurulunca, hadis imâmları Mâlik'in ve onun gibilerinin hadislerini kabûl etmişlerdir. Sehâvî, **el-Elfiye Şerhi**'nde (1/299), buna benzer bir sözü açıkça ifâde etmiştir. İşte size, hâdis ilimlerinde mü-minlerin emîri, **Ebû'l-Hasen ed-Dârekutnî**, o [**Fethu'l-Muğîs**(1/298)'de geç-tiğine göre] şöyle diyor:

Kimden iki sika râvî rivâyet ettiyse, ondan meçhûllük / bilinmezlik ve tanınmazlık kalkar ve adâleti sâbit olur. (Bitti.)

Böylece Mâlik İbnu İyâd ve benzerlerinin hadislerini kabûl etmek husûsundaki hadis imâmlarından nakledilen sözleri gördükten ve bildikten sonra, başkalarının bunlara uymayan aksi görüşte olan sözlerine ancak şunu diyerek bakılmalıdır: Bu söz sahihlikten ve tahkîkten çok uzak bir görüştür. Allah en iyisini bilir.

3. Yol

Mâlikü'd-Dâr muhadramdır, Resûlüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zamanına yetişmiştir. Kim de Resûlüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zamanına yetişmiş ise, onu bazıları sahâbe (radıyallahu anhum) arasında zikretmiştir.

Hâfız, et-Tehzîb'de (1/135) **İbrâhim İbnu Ebî Mûsâ el-Eş'arî**'nin tercümesinde şöyle demiştir:

Bir cemâat onu, idrâk/Resûlüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zamanına yetişmiş olmak husûsundaki âdetleri üzere, sahâbe (radıyallahu anhum) içinde zikretmişlerdir.

Hâfız İbnu Hacer, **Esved İbnu Mes'ûd el-Anberî**'nin tercümesinde şöyle dedi: Onu Bâverdi ve sahâbe hakkında eser yazan bir cemâat, sahâbe içinde zikretmişlerdir. (Bitti.)

Hâfız Suyûtî, **Hüsnü'l-Muhâdara**'da (1/103) **el-Ekder İbnu Hammâm**'ın tercümesinde şöyle dedi: Hâfız İbnu Hacer (rahimehullâh), onu el-İsâbe'de muhadramûn kısmında getirmiştir. Muhadramlar da, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zamanına yetişip de, ancak vefâtından sonra Müslümân olan kimseler demektir ki, onlar İbnu Abdi'l-Berr ve bir tâifeye göre sahâbîdirler. (Bitti.)

İşte bu sebeple Süyûtî onu, "**Dürrüssehâbe fî men dahale Mısra mine's-Sahâbe**"

isimli eserinde, ashab (radıyallahu anhum) arasında zikretmiştir. Ben derim ki: başkaları da "sahâbî değildir" demişlerdir.

Resûlüllah zamanına erişen kimsenin sahâbî olduğunda ihtilâf edilen kimselerden olunca, bazıları onun sahâbi olduğunu, kimileri de olmadığını söylemişlerdir.

O halde sen şöyle diyebilirsin:

Resûlüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zamanına erişen, ama vefatından sonra İslâm'a giren kimse, sahâbî olduğu tartışmalı bir kimsedir.

Bu bilinince… Hâfız İbnu Hacer, et-Telhîsü'l-Habîr'de (1/74), { لاَ وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَ اللهِ عَلَيْهِ } / "Abdestine (başlarken) besmele çekmeyenin abdesti yoktur" hadisi hakkında konuşma esnasında, Esmâ bintü Saîd İbni Zeyd İbni Amr üzerinde söz ederken şunları söyledi:

Hâline gelince… O -sahâbe'den değilse de- sahâbe arasında zikredilmiştir; onun gibisinin hâlinden sorulmaz. (Bitti.)

Hâfız -Allah hayrını bol etsin- "Onun gibisi" sözüyle sahâbiliği tartışmalı olan kimsenin, hâlinden sorulmayacak sika râvîler içine gireceğini ifâde etmiş oluyor.

Geçmişin hulasası olarak şöyle diyebilirsin: Mâlik ed-Dâr, Resûlüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zamanına erişen, ama onun vefatından sonra Müslüman olan bir râvîdir. Resûlüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zamanına erişen, ama vefatından sonra Müslüman olan her bir râvînin sahâbî olup olmadığında ihtilâf edilmiştir. Sahâbî olup olmadığında ihtilâf olan her râvî, sikadır; hâlinden sorulmaz.

Geçen mukaddimelerden çıkan netice şudur ki; Mâlik ed-Dâr kesinlikle sikadır; hâlinden sorulmaz. Allah en iyisini bilir.

4. Yol

İlzâmî bir cevap… Yani bu hadis, onu kabûl etmeyenlerin birçok hadisi kabûl edişlerinde tutundukları ölçülere göre de, haydi haydi sahihtir. Şöyle ki; meçhûl olduğu iddiâsıyla, ed-Dâr diye meşhûr ve sahâbe (rıdvânullâhi aleyhim ecmaîn)'nin imâmlarınca itimâd edilen, güvenilen bir kimse olan Mâlik ed-Dâr'ın rivâyetini reddeden Elbânî, ondan çok aşağı mertebede olanların rivâyetlerini kabûl etmektedir.

Bunun misalleri çoktur. Bunlar onun yolunun çelişkisini ve tutarsızlığını açıkça ortaya koymaktadır; en yüksek sesle seslenmekte ve en güçlü bir delil ile onu ilzâm etmektedir:

Buradan kalkarak ona: "Sen, sözü edilen râvîler hakkında -Mâlik ed-Dâr'dan aşağı mertebede olmalarına rağmen- işte böyle yaptın; öyleyse Mâlikü'd-Dâr hadîsini de kabûl etmeye mecbûrsun; yoksa mutaffiflerden, yani çifte terazi sahiplerinden olduğunuzu kabul ve ilan etmiş olursunuz" deriz. Elbânî'den on râvî hakkındaki sözlerini nakledecek ve böylece bu dediğimizi okuyucuya açıkça ispat edeceğiz.

1-Muhâcir İbnu Ebî Müslim.

(Elbânî) bu râvî'nin hadîsini, es-Sahiha'sında (2/487), sikalardan bir topluluğun ondan rivâyet etmesi ve İbnu Hibbân'ın, onun (bir) hadisini sağlam bulması sebebiyle ceyyid/ güzel kabûl etti.

Ben derim ki; İbnu Hacer'in et-Takrib'inde (s. 548), bu râvî için "makbûldür"[15] denilmektedir. (Bitti.)

2-Yahyâ İbnu Uryân el-Herevî.

(Elbânî), Es-Sahiha'sında (1/49) bu râvînin hadisini sahih kabûl etmiştir. Delili de, Hatîb el-Bağdâdî'nin Târîh(in)'de (14/161) onu tanıtırken, "Muhaddis idi" demesi!!..

Ben derim ki; ben onun gittiği yola hep taaccüp etmişimdir. Çünkü tahdîs/hadîs rivâyet etmek lafzı, ta'dîl ibârelerinden değildir. Kişinin muhaddis veya hâfız olmasından, hadisinin sahih veya hasen kabûl edilmesi gerekmez. Bu, açıklamaya muhtaç olmayacak bir açıklamadır.

3- Mûsâ İbnu Abdillâh İbni İshâk İbni Talha el-Kuraşî.

Elbânî **es-Sahiha**'sında (1/295), bu râvînin bir hadisinin sahih olduğunu söylemiştir. Hâlbuki **et-Takrîb**'de (s.552), onun hakkın da "Makbûldür" denilmiştir.

4- Mâlik İbnu'l-Hayr ez-Ziyâdî.

Elbânî, bu râvînin hadisini, bir sika/sağlam râvîler topluluğunun ondan rivâyeti ve İbnu Hibbân'ın onun hadis(lerinden bir)ini sahih bulması sebebiyle sahih kabûl etmiştir. (Es-Sahiha: 2/517)

5- Avn İbnu Muhammed İbnu'l-Hanefiyye.

Elbânî, bu râvînin bir hadisini hasen bulmuştur. (Es-Sahiha: 2/274) Hâlbuki bu da önceki gibidir.

6- Abdullah İbnu Yesâr el-A'rec el-Mekkî; İbnu Ömer'in âzâdlı kölesi.Elbânî, bu râvînin hadisini Es-Sahiha'sında (2/290), ceyyid/güzel buldu. O da yine öncekisi gibidir. Et-Takrîb'de (330), "Makbûldür" denilmektedir.

7- Muhammed İbnu'l-Eş'as.

Elbânî, bunun hadisini Es-Sahiha'sında (2/313), İbnu Hibbân'ın onu sika bulması, bir topluluğun ondan rivâyet etmiş olması ve büyük bir tâbiî olması sebebiyle ceyyid/güzel bulmuştur. Hâlbuki et-Takrîb'de (s.469), onun hakkın da da "Makbûldür" denilmektedir.

8- Ebû Saîd el-Ğifârî.

Elbânî, bunun bir hadisini Es-Sahiha'sında (2/297), sahih bulmuştur. Zâtının meçhûl olduğunun kalkmasından sonra şu sözleri söyleydi:

"Sonra o, büyük bir tâbiî'dir; Onun gibisinin hadisini hâfızlardan bir

topluluk hasen kabûl eder. İşte bu yüzden isnâdını Hâfız İrâkî çaresiz ceyyid/güzel buldu. Kalbimin kendisine yattığı ve gönlümün mutmain olduğu, işte bu hükümdür.” (Bitti.)

Ben derim ki; Soruyorum size! Ğifârî ve Mâlik ed-Dâr arasındaki fark nedir?!

9- Bişr İbnü Abdillâh İbni Ömer İbni Abdi’l-Azîz.

Elbânî, onun bir hadisini Es-Sahiha’sında (2/392) İbnü Ebî Hâtim’in susması, sikalardan bazısının ondan rivâyet etmesi ve İbnu Hibbân’ın **Es-Sikât**’ında bulunması ihtimâli sebebiyle hasen bulmuştur.

Ben (M. Said Memduh), derim ki;

İbnu Hibbân, onu Tebe-i Tâbiî’nde zikretmiştir (8/138). Şu hâlde onun tabakası, muhadram olan ve büyük sahâbîlerin itimâd ettiği, sika râvî Mâlik ed-Dâr’a nispetle çok aşağılardadır; Ama bir şeyi sevmiş olman kör ve sağır eder. Hevâya/nefsin şiddetli arzu ve isteğine uymaktan Allah’a sığınırız.

10- Sâlih İbnu Havvât.

Elbânî, onun bir hadisini **Es-Sahiha**’sında (2/436), sika râvîlerden bir topluluğun ondan rivâyet etmesi ve İbnu Hibbân’ın onu sika bulması sebebiyle hasen bulmuştur.

Ben derim ki, bu râvî hakkında **Et-Takrîb**’de (s. 271), “Sekizinci tabakadan makbûl bir râvîdir” denilmiştir. (Bitti.)

O nerede, ikinci tabakadakiler nerede? Burada söz, Elbânî’nin ibarelerinde bulunan birtakım ifadelere gelip kaldı ki, onlar hakkında susmanın güzel olmadığı kanaatindeyim. İşte onların açıklaması; Elbânî diyor ki, Mâlik ed-Dâr, âdâleti ve zaptı bilinmeyen bir kimsedir.

Ben derim ki, burada kasdedilen zâhir adâlettir. O, dört sika kişinin ondan rivâyet etmesiyle şeksiz olarak adâletli bir kimsedir. Siz buna, **İbnu Sa’d** gibi bir cerh ve ta’dîl imâmının onun hakkında “marûftur” demesini ve sahâbe (radıyallahu anhum)’nin imâmlarının kâmil zatlara, adâlet ve mürûet sâhibi kimselere ihtiyaç duyulacak işlerde ona itimat etmelerini de ilâve edin!

SONRAKİ BÖLÜMDE BEŞİNCİ HADİSİN TAHRİCİ DEVAM EDİYOR

---

[1]Bu hadise yapılan itirazların cevaplarını Hüseyin Avni Hocamız vermiştir.

[2] İbnu hacer, Takrîbu’t-Tehzîb (s.516, tercüme,6426, M. Avvâme tahkıkı)

[3] Buhârî, et-Târîhu’l-Kebîr (7/305, tercüme:1296)

[4] Zehebî, el-Kâşif (3/109,tercüme:5236, Dâru’l-Hadîs, Kahire)

[5] Buhârî, et-Târîhu’l-Kebîr (7/315,tercüme:1341), Zehebî, el-Kâşif (3/111, tercüme 5247), İbnu Hacer, et-Takrîb (517,tercüme:6440),İbnu Hacer bunun

Müslim’in de ravisi olduğunu söylemektedir. (Aynı yer.)

[6] Buhârî, et-Târîhu’l-Kebîr (7/315, ter:1342), Zehebî, el-Kâşiif (3/108,ter:5234), İbnu Hacer, et-Takrîb (s.516,ter:6424)

[7] Buhârî, et-Târîhu’l-Kebîr (7/305, tercüme: 1298), İbnu Hacer, et-Tehzîb (el-Künâ) (12/1187, tercüme. 800, Dâru’l-Fikir, 1. baskı, 1404)

[8] Leknevî, er-Ref’ ve’t-Tekmîl (166-168)

[9]Elfiyye ve Şerhleri (İrakî’nin ve Sehâvî’nin “Fethu’l-Muğîs” isimli şerhleri, 140-145. beyitler arası ve şerhleri, Fethu’l-Bâkî, Süyûtî’nin Elfiyye Şerhi ve Tedrîbu’r-Râvî (1/217,218,İlmiyye baskısı,1409) ve başkaları.

[10]Müslim, İman: 45 ; Ebû Davud, İcâre: 16; Tirmizi, Buyu’: 74; İbnu Mâce, Ticârât: 36

[11]Zehebî’nin Târîhu’l-İslâm’ındaki zabt, “ez-Zühalî” ise de bu bize göre tahkîkte yanlıştır.

[12] Zehebî, Târîhu’l-İslâm 291-300 arası tarihi vakalarını bildiren cild (bazı bakılarda,22. cild) (99-100), Dârul-Kitâbi’l-Arabî, 3. baskı, 1419

[13] İbn Hacer, Fethu’l-Bârî, 183-184 (Daru’l-Fikr bsk. 1414).

[14] Takrîbu’t-Tehzîb (74), M. Avvâme tahkîkı.

[15] “Makbûl” denilen ravi, İbnu Hacer’e göre altıncı mertebede bir râvîdir ki, hadîsi az olan,kendisinde hadîsini terketmeyi gerektirecek bir şey bulunmayan kimse demekdir ki, rivâyetinde başkası tarafından kendisine uyulan yerlerde “makbûl”, uyulmayan yerlerde “leyyinü’l-hadîs” denilir. Üçüncü mertebede yer alan tek bir “sika” ile bunun arasında iki mertebe daha vardır. (Bknz. Takrîbu’t-Tehzîb:74) M. Avvâme tahkîkı.